

shows for different approaches of hormones using efficiency comparison. The hormonal medicines purposeful using was allows to increase effectiveness of artificial insemination twice.

Keywords: cow, synchronization, stimulation, ovaries, hormones, fertility.

УДК 001:89:636.082:4.453.5 (477.54) «1932/2012»

ВІДДІЛ БІОТЕХНОЛОГІЇ РЕПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН ІНСТИТУТУ ТВАРИННИЦТВА НААН УКРАЇНИ

Кунець В. В., к. і. н.

Інститут тваринництва НААН

Досліджено науково-організаційні засади створення та діяльності лабораторії штучного осіменіння Південного інституту молочного господарства та її послідовника – відділу біотехнології репродукції сільськогосподарських тварин Інституту тваринництва НААН протягом 1932–2012 рр. Реконструйовано діяльність установи в роки репресій (1937–1941) та німецької окупації Харкова (1941–1943) за часів Другої світової війни та періоду повоєнної відбудови сільського господарства країни. Відстежено розвиток галузевих фундаментальних та прикладних досліджень, як результат напрацювань учених для потреб практики тваринництва.

Ключові слова: Інститут тваринництва НААН, Український науково-дослідний інститут тваринництва, штучне осіменіння, сільськогосподарські тварини, евакуація, повосенна відбудова, учені, дослідження, історія аграрної науки.

У будь-який період історії країни саме аграрне питання набувало стратегічного забарвлення, а тваринництво залишалося однією з важливих галузей сільського господарства країни. Тому однією із злободенних тем, з наукового та практичного огляду, є діяльність інституцій, які успішно функціонували у найскладніші періоди вітчизняної історії. Сьогодні значна увага приділяється дослідженню досягнень окремих галузевих установ та провідних учених, бо лише детальний аналіз досвіду минулого надає можливість для прогнозування та планування подальшого розвитку тваринництва, й зокрема, його рушійної сили – зоотехнічної науки. Ставилося за мету – на прикладі діяльності Інституту тваринництва НААН, окреслити тенденції розвитку штучного осіменіння як методу крупномасштабної селекції у вітчизняному тваринництві.

Матеріали і методи досліджень. Використані матеріали Державного архіву Харківської області, Архіву та бібліотеки Інституту тваринництва НААН. Дослідження ґрунтуються на принципах історизму та об'єктивності. Методологічний інструментарій включав загальнонаукові (історико-науковий аналіз та синтез) та спеціальні (порівняльно-історичний, хронологічний, архівознавчий, стадіально-регіональний) методи.

Результати досліджень. Життєвий період Федора Івановича Осташка від 1957 р., пов'язаний з Інститутом тваринництва НААН, в якому він майже до кінця своєї наукової діяльності завідував лабораторією, потім – відділом біології розм-

ноження та штучного осіменіння тварин. Тому доречно згадати імена тих учених, зусиллями яких наука рухалась вперед, бо за кожною науковою розробкою – праця багатьох поколінь.

Процес становлення вітчизняних наукових центрів з питань біології репродукції сільськогосподарських тварин обумовлений соціально-економічними факторами, зокрема створенням системи колгоспів і радгоспів і збільшенням потреб населення в продуктах тваринництва, тому планування наукової тематики відбувалося у взаємодії з господарськими організаціями.

Початок інтенсивної розробки основних проблем фізіології репродукції тварин в Україні відноситься до 30-х рр. ХХ ст. і пов'язаний зі створенням мережі науково-дослідних організацій та лабораторій на базі існуючих навчальних та наукових установ.

Відділ біотехнології репродукції сільськогосподарських тварин Інституту тваринництва НААН бере свій початок з 1932 року, а саме, з моменту створення в структурі сектора розведення секції штучного осіменіння Південного інституту молочного господарства [1, Арк. 2–3].

Містився сектор, як і весь інститут у будівлі колишнього пивного заводу, який був переобладнаний у 1931 р під науковий корпус інституту. Займав дві суміжні невеликі кімнати. Крім завідувача Івана Олександровича Бухаріна, до штату підрозділу входив науковий співробітник Іван Матвійович Іщенко. Спочатку передбачалося, що тут виготовлятимуть розріджувачі для сперми сільськогосподарських тварин. Однак вже після декількох місяців роботи співробітники приступили до вивчення ряду тематичних питань. Таких як:

- результативність штучного осіменіння великої рогатої худоби в Україні, збереження і транспортування сперми бугаїв та баранів;
- вивчення причин яловості корів і заходи боротьби з нею;
- встановлення оптимальної дози осіменіння великої рогатої худоби та овець цільної і розрідженою спермою.

Архівними та літературними джерелами встановлено, що початок дослідних робіт зі штучного осіменіння в Інституті датується 1933 р. [2]. Про це свідчить архівний документ «Краткие данные – перечень выполненных работ коллективом лаборатории искусственного осеменения сельскохозяйственных животных за период с 1933 по 1950 гг.» [3] та перший друкований науковий звіт І. А. Бухаріна. Дослідна робота розпочалася з обстеження господарств, І. А. Бухарін пише: «Експедиційне обслідування господарств у 1933 р. провадилося одною бригадою (І. А. Бухарін), а в 1934 р. – двома бригадами (І. А. Бухарін та І. М. Іщенко). Обслідування провадилося по виробленій нами анкеті, що охоплює питання по організації, техніці та результативності штучного запліднювання. Крім того, в 1934 р. по записах, що є в господарстві, всі штучно запліднювані корови записувалися в спеціальний журнал, в якому відмічали: №№ корів, масть, вік, попереднє отелення, парування до штучного запліднювання, штучне запліднювання і результати парувань або запліднювань. Відомості про отелення й аборти брали з актів або зшитків про приплід молодняку, при чому, як правило, ці відомості і №№ запліднених корів, що лишилися в господарстві, перевіряли безпосередньо в гуртах шляхом перегляду номерів і опиту бригадирів, скотарів, доярок, телятниць, ветеринарних санітарів і ін., а також оглядаючи телят. По всіх одержаних відомостях, що є в господарстві, результати штучного запліднювання виводилися з обліком кожної запліднюваної корови» [4, с. 36].

Усього за два роки (1933–1934) було обстежено 30 пунктів штучного осіменіння великої рогатої худоби Херсонської, Дніпропетровської, Одеської

областей. На опрацювання матеріалів тимчасово запрошували ще 3-х техніків. Вчені дійшли висновку, що кількість перегулів та яловість корів при штучному осіменінні не більше ніж при природньому (І. А. Бухарін та ін., 1933–1934) [3, Арк. 2-3].

У зв'язку з великим обсягом робіт, пов'язаних з виконанням наукової тематики, у 1933 р лабораторію посилили новими кадрами. У списках виконавців з'являються нові імена. Це Георгій Георгійович Подоба і Богуславський (на жаль ім'я та по батькові відновити не вдалося).

За результатами проведених досліджень було встановлено, що від першого осіменіння стільність наступала у 50 – 60 % корів і телиць, від подальших – у 95 – 99 %. Такі ж результати були отримані і при природньому паруванні. Завдяки високій зоотехнічній та економічній ефективності штучне запліднення тварин стали широко застосовувати в господарствах України.

У 1933 – 1934 рр. І. О. Бухарін займався вивченням питань збереження і транспортування сперми бугаїв-плідників. В результаті спосіб зберігання сперми 24 години був впроваджений у виробництво. Подальші дослідження більш тривалого зберігання будуть розроблятися пізніше в 1949 – 1950 рр.) [3, Арк. 7–8].

Важливе значення мали роботи з осіменіння корів малими дозами сперми, які проводив І. М. Іщенко. Він довів, що доза сперми в 0,2 куб.см. без розрідження цілком допустима для осіменіння корів в умовах виробництва. Зроблені висновки дозволили з одного боку різко збільшити навантаження на бугая-плідника, а з іншого - розширити зону обслуговування парувальних пунктів, що мало велике значення особливо в період повоєнної відбудови тваринництва) [3, Арк. 10–11].

Значна увага приділялася підготовці кадрів. Щорічно, в три потоки на місячних курсах (за 200-годинною програмою) готували інструкторів зі штучного осіменіння великої рогатої худоби та овець. Для викладання на курсах, крім фахівців лабораторії, запрошували професорів Харківського ветінституту Г. А. Баби́ча, Е. Ф. Лисицького, І. І. Лукашова та ін. Практичні заняття з техніки штучного осіменіння великої рогатої худоби проводили в д/г «Українка», а з вівчарства – у вівчарських радгоспах. Всього за перше п'ятиріччя роботи лабораторія підготувала більше 800 інструкторів і близько 100 техніків зі штучного осіменіння великої рогатої худоби та овець.

Друга половина 30-х рр. ХХ ст. виявилася дуже складною для інституту. Після переведення Я. М. Берзіня за 5 років на посаді директора змінилося 12 осіб та 7 його заступників. Почався період репресій і масових звільнень. Співробітників миттєво звільняють з роботи за причини класової належності, як «сина куркуля», «сина попа», «доньки глитає» чи «бувшого урядника». Останніх одночасно позбавляли виробничих прав, звільняли з роботи без виплати компенсації та, у кращому випадку, направляли на виробництво [5, арк. 16]. У цей період інститут втратив свої кращі наукові кадри. Якщо в 1934 р штат інституту становив понад 100 осіб, то в травні 1937 року їх залишилося – 31, а до 1940 року – 18. Штат лабораторії штучного осіменіння скоротився до 2 осіб.

Лише в кінці 1939 р. було призначено очільника інституту Миколу Григоровича Дюріча. Він вжив заходів до нормалізації обстановки в установі, після чого припинилися гоніння вчених.

У передвоєнні роки лабораторія проводила планову роботу з освоєння та впровадження методу штучного осіменіння в практику скотарства України і використання свіжезв'язаної та збереженої сперми протягом 2–4-х тижнів.

Першими дослідженнями колективу із застосування штучного осіменіння у вівчарстві було осіменіння овець розрідженою спермою та мікродозами. Проводи-

лася спроба заміни спеціального розріджувача для сперми барана більш простим та дешевим фізіологічним розчином. Робота виконувалась у радгоспі ім. Фрунзе Новоолександрівського району Запорізької області. Було взято 3 групи овець, від 300 до 400 голів у кожній. Матки першої групи, яких осіменяли нерозрідженою спермою дозою 0,1–0,2 см³, була контролем; другої – фізіологічним розчином 1:1, 1:2 та третьої – мікродозою 0,05 см³. Та особливої різниці в перегулах, за отриманими результатами, не спостерігалось (І. О. Бухарін, І. М. Іщенко, 1936–1937) [3, арк13–14].

З першого дня війни М. Г. Дюрича мобілізують до лав Радянської Армії. Слідом за ним захищати країну йде більшість співробітників інституту, в їх числі співробітники лабораторії штучного осіменіння – П. С. Журженко і І. М. Іщенко. З 1940 р зі списку співробітників інституту зникає прізвище І. О. Бухаріна. Останній наказ відданий М. Г. Дюричем від 23 липня 1941 р свідчив: «у зв'язку з відходом до лав Червоної армії призначити директором інституту Йосипа Абрамовича Даниленка».

Німецька окупація Харкова в жовтні 1941 р викликала термінову необхідність евакуації підприємств та установ на Схід. Особливу цінність для повоєнної відбудови тваринництва країни мала племінна худоба. Тому видано наказ від 20 вересня 1941 р «Про евакуацію худоби експериментального господарства» Українка »в м. Енгельс, за Волгу», очолив яку Трохим Михайлович Козенко. У картках особових рахунків співробітників інституту за станом на 1941 – 1942 рр. Т. М. Козенко значиться як «керівник лабораторії штучного осіменіння». Лише за рік, з 1942 по 1943 рр., штат інституту скоротився до 14 осіб. Але незважаючи на тяжке становище і неймовірні труднощі в цей період колектив провів велику роботу зі збереження племінного поголів'я, відтворення стад, методичного керівництва племінною роботою та ін.

Після реевакуації людей чекали не менші труднощі. Науковий корпус інституту був перетворений окупантами в казарму. Стаціонарне обладнання і виробничі приміщення знищені. Але протягом року лабораторію було відновлено та обладнано [6].

Першою повоєнною темою досліджень стало «Вивчення нових організаційних форм штучного осіменіння – міжколгоспний і радгоспно-колгоспний пункт штучного осіменіння». Вчені дійшли висновку, що міжколгоспні пункти у повоєнний період є єдиною правильною формою організації штучного осіменіння, особливо в районах діяльності ДПР, яка давала змогу не тільки максимально використовувати кращих плідників, але й правильно здійснювати племінний підбір. У свою чергу організація радгоспно-колгоспних пунктів давала можливість збільшувати навантаження на кращих бугаїв, які належали радгоспам та цим впливати на якісне поліпшення поголів'я колгоспних ферм (Т. М. Козенко, за участю П. Я. Татьянченка, 1944–1945) [3, арк. 18–19].

Одночасно дослідна робота поєднувалася з наданням практичної допомоги колгоспам та радгоспам. За перше півріччя 1944 р. на таких пунктах було осіменено 1010 корів.

Багато зроблено колективом лабораторії в повоєнні роки під керівництвом Т. М. Козенка. Розроблено та впроваджено в широку практику тваринництва методи взяття та зберігання сперми бугаїв та кнурів. У 1951 р за удосконалення та розробку методів і техніки штучного осіменіння сільськогосподарських тварин Трохиму Михайловичу Козенку вручено Сталінську премію I ступеня.

Знаменним в історії інституту є той факт, що в ньому у період з 1949 по 1953 рр. працював Ігор Васильович Смирнов, направлений по путівці МСГ СРСР

на роботу в Українському інституті тваринництва і зарахований на посаду старшого наукового співробітника лабораторії штучного осіменіння [7, арк. 5]. Результати дослідів проведені вченим підтвердили можливість зберігати тривалий час сперму плідників при температурі мінус 183 °С і при цьому отримати повноцінне потомство. При використанні замороженої сперми у д/г «Українка» вперше в світі було отримано 11 ягнят (1949) і 5 телят (1951).

Як пізніше писав у своїх спогадах Федір Іванович Осташко: «...мене надзвичайно зацікавили роботи І. В. Смирнова в Українському науково-дослідному інституті тваринництва з тривалого зберігання сперми плідників у глибоко замороженому стані. Це в подальшому визначило моє справжнє місце у науці, до якого нестримно вели зростаючі сили покликання» [2, 141].

У 1957 р. Федора Івановича зараховують старшим науковим співробітником лабораторії штучного осіменіння сільськогосподарських тварин Науково-дослідного інституту тваринництва Лісостепу та Полісся УРСР. Він пише: «На жаль І. В. Смирнов уже тут не працював і мені запропонували його місце з виконанням тієї самої тематики... Продовжуючи справу І. В. Смирнова, ми створили оригінальну модель осмотичного механізму кріоушкодження клітин у рідкій фазі та руйнування їхнього мембранного апарату за рахунок гідравлічного удару в процесі розвитку температурного шоку, викликаного раптовим падінням температури біологічної системи *клітина – середовище*. При цьому експериментально встановили невідоме раніше явище "ефект фортифікації мембранного апарату клітин» [2, 142].

У 1955 р за клопотанням інституту перед МСГ УРСР в експериментальному д/г «Українка» була відкрита перша в республіці держплемстанція штучного осіменіння сільськогосподарських тварин. Директорами якої були В. Д. Альтгаузен, А. А. Балаклицька, Н. С. Помазановський, В. М. Сопельник, В. Т. Цибульник.

Пізніше на базі цієї станції було створено Харківське ПЛЕМОБ'ЄДНАННЯ [2].

Отже, 50-ті роки ХХ ст. відзначилися широким впровадженням методу штучного осіменіння у практику роботи держаних племінних станцій. Плідна сумісна праця виробничників та науковців надали змогу розробки системи організації штучного осіменіння на основі методу глибокого охолодження та тривалого зберігання сперми тварин [8].

На базі лабораторії штучного осіменіння функціонували в різний час відділ біології розмноження і штучного осіменіння сільськогосподарських тварин, Харківський біотехнологічний центр УААН, а сьогодні – відділ репродукції сільськогосподарських тварин.

За ці роки були розроблені основні питання теорії і створені сучасні методи і техніка репродукції тварин [9]. А саме:

– розроблені нові конструкції кріогенних посудин Дьюара марки «Харків» для збереження спреми у зріджених газах і розвинено вітчизняну галузь кріогенного дьюаровиробництва, що слугувало основою для впровадження в практику методу тривалого збереження генетичних матеріалів (Ф. І. Осташко, Б. Г. Лазарев, П. Я. Юнашев, Б. М. Акимов, В. В. Деменко). За що авторський колектив отримав Велику золоту медаль ВДНГ СРСР;

– розроблено багатofакторну теорію кріоушкоджень і кріопротекції клітин при їх охолодженні і заморожуванні до кріогенних температур з різною швидкістю (Ф. І. Осташко, О. Д. Бугров, М. Я. Чумаков, В. І. Вишневський, М. І. Лопатко,

О. В. Соклакова, М. Д. Безуглий, І. І. Катков, М. К. Дибиров, Б. О. Скорняков, Л. В. Горбунов, І. І. Сердюк, А. А. Беліков, А. П. Зверева);

– розроблено та впроваджено нові методи кріоконсервації і об'єктивної оцінки якості сперми бугаїв, баранів та кнурів (Ф. І. Осташко, О. Д. Бугров, М. І. Лопатко, В. І. Канцедал, Г. С. Гайворонський, С. І. Сердюк, А. А. Беліков, М. П. Павленко, Г. М. Кузнецов, І. І. Катков, А. П. Зверева);

– розроблено мано-цервікальний метод штучного осіменіння корів і комплект одноразових полімерних стерильних інструментів для його реалізації. Створено фабричну технологію для їх серійного виробництва і широко впроваджено метод у практику скотарства (Ф. І. Осташко, В. А. Чирков, В. А. Подкопаєв, Л. М. Смирнов, М. Т. Денисенко). За що у 1980 р колективу авторів присвоєно Державну премію Ради Міністрів СРСР;

– розроблено Харківську біотехнологію асептичного одержання, оцінки, кріоконсервації і збереження сперми виробників і асептичного запліднення самок, як способу великомасштабної селекції. Створено технологічну лінію апаратури і обладнання для її реалізації та організовано серійне промислове виробництво. Технологію впроваджено в скотарство України, Росії, Монголії (Ф. І. Осташко, В. О. Шинкаренко, М. П. Павленко, Г. Н. Кузнецов, Е. Ф. Ісаченко, Л. М. Павленко, В. М. Іващенко, Т. С. Смирнова, В. А. Кіреєва);

– створено та впроваджено у виробництво Харківську технологію асептичного одержання мікрomanipуляції, кріоконсервації та трансплантації ембріонів (Ф. І. Осташко, М. К. Дибиров, Н. В. Безуглий, В. В. Ісаченко, А. Б. Сушко, Є. Ф. Ісаченко, К. Б. Передера, Н. О. Гордієнко, К. В. Валігура, І. В. Лобачова).

Одержали підтримку і визнання такі новації, як довгозбережені стерильні середовища для кріоконсервації сперми плідників, нові конструкції кріогенної техніки інструментарію для штучного осіменіння тварин і трансплантації ембріонів. Розвинуто суміжні галузі промисловості для репродукції тварин.

Успіхи Харківської школи репродуктологів тварин отримали широкий резонанс в усьому світі. Більшість вихованців нашої школи брала участь у роботі міжнародних конгресів з репродукції тварин: у м. Тренто (Італія), 1964; Парижі (Франція), 1968; Мюнхені (Німеччина), 1972; Кракові (Польща), 1976; Мадриді (Іспанія), 1980; Урбані (США), 1984; Дубліні (Ірландія), 1988; Гаазі (Голландія), 1992; Сідней (Австралія), 1996; у Стокгольмі (Швеція), 2000 та ін.

У 1972 р. на засіданні VII-го конгресу у Мюнхені Ф. І. обирають членом постійного комітету конгресу як представника СРСР, а у 1996 р. у м. Сідней – членом постійного комітету ICAR як представника України. «Це була велика честь для мене особисто і водночас – прояв світового визнання наукових досягнень нашої школи». Але життя диктує свої закони - пише вчений. І на зміну ветеранам приходять у науку представники нових поколінь. І дай їм, Боже, натхнення та снаги, щоб не вмерло велике діло, започатковане видатними вченими І. І. Івановим, В. К. Миловановим, І. В. Смирнов, О. В. Квасницьким та їхніми талановитими послідовниками».

До цієї когорти вчених, безперечно, відноситься і ім'я Ф. І. Осташка талановитішого вітчизняного вченого зі світовим визнанням.

Бібліографічний список

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (Київ). Ф. 1055. – Оп. 1. – Спр. 1339. – Арк. 2–3.
2. Кунець В. В. Відділ біотехнології репродукції сільськогосподарських тварин : історія, вчені, досягнення (історичний нарис) / НААН, Інститут тварин-

ництва; В. В. Кунець. – Харків, 2013. – 162 с. (Серія «Інститут тваринництва Національної академії аграрних наук України в бібліографії, архівних та літературних джерелах». Кн. 2).

3. Державний архів Харківської області. – Ф. Р. 6184. – Оп.1. – Спр. 407. – 32 арк.

4. Бухарін І. О. Результативність штучного запліднювання великої рогатої худоби в радгоспах УРСР / І. О. Бухарін // Збірник наукових праць / НКЗС УРСР. Укр. НДІ тваринництва. – Київ-Полтава, 1937. – С. 33–52.

5. Архів Інституту тваринництва НААН (Харків). – Оп. 1-Л.– Спр. 3. – 89 арк.

6. Кунець В. В. Діяльність лабораторії штучного осіменіння сільськогосподарських тварин Інституту тваринництва НААН / В. В. Кунець // Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: зб. наук. пр. – Харків, 2013. – № 68(1041). – С. 111–116.

7. Архів Інституту тваринництва НААН (Харків)– Оп. 1-Л. – Спр. 39. – 230 арк.

8. Кунець В. В. Розвиток наукових досліджень з біології розмноження сільськогосподарських тварин у Інституту тваринництва НААН / В. В. Кунець // Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХПІ», 2014. – № 30 (1073). С. 120–124:

9. Осташко Ф. І. Теорія і практика біології розмноження та штучного осіменіння сільськогосподарських тварин / Ф. І. Осташко, М. П. Павленко, А. А. Бєліков // Збірник наукових праць / УААН, Інститут тваринництва. – Харків, 1999. Вип. XXXX. – С. 38–43.

References

1. *Central'nyj derzhavnyj arxiv vy'shhyx organiv vlady ta upravlinnya Ukrainy` (Ky'yiv) – Central State Archive of the Supreme Authorities and Governments of Ukraine (Kyiv)*. F. 1055. Op. 1. Spr. 1339 [in Ukrainian].

2. Kunecz`, V. V. (2013). *Viddil biotexnologiyi reprodukciji sil's`kogospodars`ky`x tvary`n: istoriya, vcheni, dosyagnennya (istory`chny`j nary`s) – Department of Biotechnology of Reproduction of Agricultural Animals: History, Scientists, Achievements (Historical Sketch)*. Xarkiv. (Seriya «Insty`tut tvary`nny`cztva Nacional`noyi akademiyi agrarny`x nauk Ukrainy` v bibliografiyi, arxivny`x ta literaturny`x dzherelax». Kn. 2) [in Ukrainian].

3. *Derzhavnyj arxiv Xarkivs`koyi oblasti – State Archive of Kharkiv Region*. F. R. 6184. Op. 1. Spr. 407 [in Ukrainian].

4. Buxarin, I. O. (1937). *Rezul'taty`vnist` shtuchnogo zaplidyuvannya vely`koyi roगतoyi худoby` v radgospax URSR [Efficiency of artificial fertilization of cattle in state farms of the Ukrainian SSR]*. *Zbirny`k naukovy`x prac` – Collection of scientific works of the Ukrainian Institute of Animal Husbandry*. Ky`yiv-Poltava, 33–52 [in Ukrainian].

5. *Arxiv Insty`tutu tvary`nny`cztva NAAN (Xarkiv) – Archive of the Institute of Animal Science of NAAS (Kharkiv)*. Op. 1–Л. Spr. 3 [in Ukrainian].

6. Kunecz`, V. V. (2013). *Diya`lnist` laboratoriyi shtuchnogo osimeninnya sil's`kogospodars`ky`x tvary`n Insty`tutu tvary`nny`cztva NAAN [Activities of the Laboratory of Artificial Insemination of Farm Animals at the Institute of Animal Husbandry NAAN]*. *Visny`k Nacional`nogo texnichnogo universy`tetu «XPI» –Bulletin of the National Technical University "KhPI"*. Xarkiv, 68(1041), 111–116. [in Ukrainian].

7. *Arxiv Instytutu tvarynnyctva NAAN (Kharkiv) – Archive of the Institute of Animal Science of NAAS (Kharkiv)*. Op. 1–Л. Spr. 39 [in Ukrainian].

8. Kunecz, V. V. (2014). *Rozvytok naukovykh doslidzhen z biologiyi rozmnozhennya sils'keogospodars'kykh tvaryn u Instytutu tvarynnyctva NAAN* [Development of scientific research on the biology of reproduction of village farming animals at the Institute of Animal Husbandry NAAN]. *Visnyk Nacional'nogo texnichnogo universytetu «XPI» [Bulletin of the National Technical University "KhPI"]*. Kharkiv, 30 (1073), 120-124 [in Ukrainian].

9. Ostashko, F. I., Pavlenko, M. P., Byelikov, A. A. (1999). *Teoriya i praktyka biologiyi rozmnozhennya ta shtuchnogo osimeninnya sil'skogospodars'kykh tvaryn* [Theory and practice of reproductive biology and artificial insemination of farm animals]. *Zbirnyk naukovykh prac Instytutu tvarynnyctva UAAN – Collection of scientific works of the Institute of Animal Science UAAS*. Kharkiv, XXXX, 38– 43 [in Ukrainian].

ОТДЕЛ БИОТЕХНОЛОГИИ РЕПРОДУКЦИИ СЕЛЬСКО-ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ЖИВОТНЫХ ИНСТИТУТА ЖИВОТНОВОДСТВА НААН УКРАИНЫ

Кунец В. В., Институт животноводства НААН

Исследовано научно-организационные основы создания и деятельности лаборатории искусственного осеменения Южного института молочного хозяйства и его последователя - отдела биотехнологии репродукции сельскохозяйственных животных Института животноводства НААН на протяжении 1932–2012 гг. Реконструировано деятельность учреждения в годы репрессий (1937–1941) и немецкой оккупации Харькова (1941–1943) во время Второй мировой войны и периода послевоенного восстановления сельского хозяйства страны. Отслежено развитие отраслевых фундаментальных и прикладных исследований, как результат работ ученых для потребностей практики животноводства.

Ключевые слова: Институт животноводства НААН, Украинский научно-исследовательский институт животноводства, искусственное осеменение, сельскохозяйственные животные, эвакуация, послевоенное восстановление, ученые, исследования, история аграрной науки.

DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ANIMALS REPRODUCTION BIOTECHNOLOGY OF THE INSTITUTE OF ANIMAL SCIENCE OF THE NATIONAL ACADEMY OF AGRICULTURAL SCIENCES OF UKRAINE OF UKRAINE

Kunets. V. V., Institute of animal science NAAS of Ukraine

The scientific and organizational foundations of the establishment and operation of the artificial insemination laboratory of the Southern Institute of Dairy Farming and its successor - the Department of agricultural animals reproduction biotechnology of the Institute of Animal Science of NAAS during 1932–2012 were investigated. The activity of the institution was rehabilitated during the years of repression (1937–1941) and the German occupation of Kharkov (1941–1943) during the Second World War and the period of post-war reconstruction of the country's agriculture. The development of sectoral fundamental and applied research, as a result of the work of scientists for the needs of animal husbandry practice, is monitored.

Key words: Institute of Animal Science of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukrainian Research Institute of Animal Science, artificial insemination, farm animals, evacuation, post-war reconstruction, scientists, research, history of agrarian science.